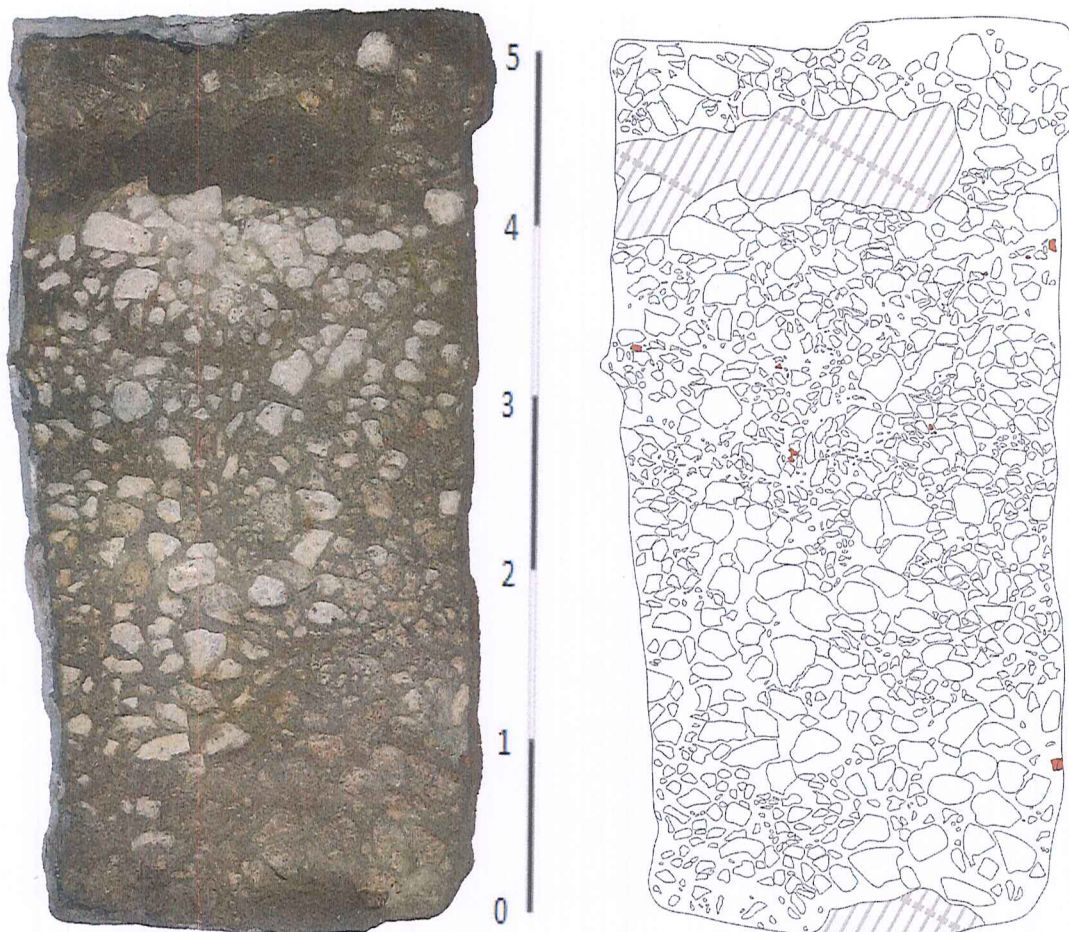

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
PRZY FRAGMENTCIE BRUKU W ZABYTKOWEJ WILLI „KOSSAKÓWKA”
w Krakowie przy Pl. Kossaka 4**

Ortofotografia i rysunek bruku z POM 5, pochodzące z „Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego związanego z przebudową, restauracją i adaptacją willi Kossakówka przy placu Kossaka 4 w Krakowie, na terenie działki numer 123/6, obręb 0145 jedn. ew. Śródmieście.”, opracowane przez: Firma Archeologiczna „ARCHEOLOG” Szymon Pawlikowski.

Opracowanie:
mgr Dorota Narowska Avonza
konsultacje:
mgr Szymon Pawlikowski

KRAKÓW, kwiecień 2022

Zastrzega się wszelkie prawa wynikające z ustawy o prawie autorskim.
Opracowanie nie może być w całości lub w części przepisywane, kopiowane lub odstępiane.

Dorota Narowska Avonza

mgr Dorota Narowska Avonza

konservator dzieł sztuki
nr dyplomu 6777

SPIS OPRACOWANIA:

I.	WSTĘP	str. 3
II.	DANE INWENTARYZACYJNE OBIEKTU I OPRACOWANIA	str. 3
III.	ZAGADNIENIA HISTORYCZNE I OPIS OBIEKTU.....	str. 3
IV.	TECHNIKA WYKONANIA OBIEKTU.....	str. 5
V.	STAN ZACHOWANIA OBIEKTU.....	str. 6
VI.	SPRAWOZDANIE Z ROBÓT BUDOWLANYCH, PRAC KONSERWATORSKICH ORAZ ARCHEOLOGICZNYCH WYKONANYCH W OKRESIE 30.08.2021 – 24.11.2021 ORAZ PRAC DODATKOWYCH	str. 6
VII.	PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH.....	str. 9
A.	WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE	str. 9
B.	PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE.....	str. 10
VIII.	DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA	str. 12

I. DANE INWENTARYZACYJNE OBIEKTU I OPRACOWANIA

identyfikacja obiektu	Fragment brukowanej z wapienia drogi, o wymiarach ok. 5x3 m, znajdujący się na terenie budynku „Kossakówka”, 350 cm poniżej poziomu podłogi parteru. Willa „Kossakówka”: budynek mieszkalny wolnostojący, będący od 1869 r. siedzibą rodziny Kossaków
adres	Pl. Kossaka 4, u zbiegu ulic: al. Z. Krasińskiego i ul. Z. Morawskiego, Kraków
właściciel	nieruchomość jest własnością Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie MOCAK
ochrona prawna	<ul style="list-style-type: none">• Wpis do rejestru zabytków Krakowa pod nr A-951 (wpis do rejestru z dn. 25.05.1960 r.)• Wpis do gminnej ewidencji zabytków: zespół dworsko-parkowy „Kossakówka”: dworek, willa (d. pracownia tzw. „domek babci”), ogród, mur od strony placu• Teren, na którym znajduje się „Kossakówka” znajduje się w strefie buforowej obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego UNESCO (z 1978 r.) oraz na obszarze historycznego zespołu miasta Krakowa uznanego za Pomnik Historii rozporządzenia Prezydenta RP (MP nr 50, poz. 418 z dn. 8.09.1994 r.).
podstawa opracowania	Umowa Nr MOCAK/36/09/21 zawarta z Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie MOCAK, z dnia 20.09.2021 r.
autor opracowania	mgr Dorota Narowska Avonza, konserwator dzieł sztuki

II. WSTĘP.

Opracowanie dotyczy obiektu archeologicznego – brukowanej drogi odkrytej podczas prac budowlanych związanych z podbiciem fundamentów, prowadzonych w budynku Kossakówka jesienią 2021 r. Obiekt o wymiarach ok. 3 x 5 m, znajduje się na głębokości 350 cm poniżej poziomu podłogi parteru. Zlokalizowany jest pod pomieszczeniem oznaczonym nr LU.1.2 (oznaczenie przyjęte w pozostałych programach konserwatorskich dotyczących budynku) / nr 5 (oznaczenie przyjęte w sprawozdaniu z badań archeologicznych).

III. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE I OPIS OBIEKTU

Budynek „Kossakówka”:

Budynek powstał na terenie, który od XVIII w. zwano Latarnią, przylegającym do dawnej jurydyki Wygoda. Obiekt wzniesiono wg projektu Karola Kremiera z 1851 r. Siedzibą rodziny Kossaków stał się w 1869 r., a już w 1871 r. – ich własnością. Posiadłość Kossaków obejmowała jeszcze parterową oficynę – tzw. Dom Babci, w którym zamieszkiwała żona Juliusza Kossaka, oraz ceglana

rotunda, w której mieściła się pracownia Kossaków.¹ Budynek był wielokrotnie przekształcany - przed 1899 r, około 1922 r., przed 1990 r., wewnątrz chaotycznie zmieniano podziały lokali użytkowych, dodając komunikację pionową w postaci drewnianych schodów. Dzięki staraniom Elżbiety Kossak w 1960 r. uznano zespół zabudowań jako zabytek i wpisano do rejestru pod nr A-951 (wpis do rejestru z dn. 25.05.1960 r.). Od 2014 r. budynek przeszedł w ręce jednego właściciela, który rozpoczął prace remontowe. Od 2019 r. obiekt znajduje się w posiadaniu Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie MOCAK.

Willa Kossakówka to wolnostojący budynek, murowany, na rzucie zbliżonym do prostokąta. Bryła zróżnicowana, odpowiadająca podziałom rzutu. Fasada rozczłonkowana, składająca się z trzech części, wyróżniających się wysokością. Jest to budynek częściowo podpiwniczony i posiada dwie kondygnacje naziemne: parter i piętro.

Tematyka historii obiektu oraz dokładny opis architektoniczny zostały opracowane i zawarte w ramach dokumentacji: *Willa „Kossakówka”, Kraków, Plac Kossaka 4. Dokumentacja naukowo-historyczna. Waloryzacja elementów zabytkowych z 04.2020 r.*, oprac.: dr inż. arch. Marek M. Łukacz, mgr inż. arch. Marek J. Łukacz, mgr inż. arch. Magdalena Goras, PBZA, na zlecenie Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie MOCAK.

Bruk:

Fragment opracowania: **„Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego związanego z przebudową, restauracją i adaptacją willi Kossakówka przy placu Kossaka 4 w Krakowie, na terenie działki numer 123/6, obręb 0145 jedn. ew. Śródmieście.”**, opracowane przez: Firma Archeologiczna „ARCHEOLOG” Szymon Pawlikowski.

„Odkryto tam kamienny bruk, z wygładzonymi od użytkowania kamieniami. Zajmował on właściwie całą powierzchnię pomieszczenia. Został nieco uszkodzony przez pracowników budowlanych podczas wybierania ziemi, jednak zachował swoją strukturę. Bruk ten ewidentnie nie był powiązany z zalegającym ponad nim śmietniskiem, za to poziom zalegania bruku i warstwa w jakiej zalegał sugeruje, że pochówek odnaleziony w POM 1 może być czasowo związany z jego funkcjonowaniem. Poziom zalegania bruku wynosił ok. 350 cm poniżej poziomu podłogi parteru w tym miejscu, natomiast poziom zalegania jamy grobowej w POM 1 wynosił ok. 360cm poniżej poziomu podłogi parteru w tym miejscu. Poziomy zalegania obydwu obiektów są zbliżone

¹ Wg M. Rożek, *Przewodnik po zabytkach Krakowa*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2006, oraz: *Willa „Kossakówka”, Kraków, Plac Kossaka 4. Dokumentacja naukowo-historyczna. Waloryzacja elementów zabytkowych z 04.2020 r.* (oprac.: dr inż. arch. Marek M. Łukacz, mgr inż. arch. Marek J. Łukacz, mgr inż. arch. Magdalena Goras, PBZA);

i możliwe jest, że pochówek jest bezpośrednio związany z funkcjonowaniem bruku. Dodatkowo na powierzchni bruku zarejestrowano podłużne wgłębienia między kamieniami, które interpretowane są jako koleiny. Takich kolein zauważono 3 i ich obecność, wraz z pojedynczymi zabytkami jakie zaobserwowano bezpośrednio na bruku, lub między jego kamieniami, tj. fragmenty podków końskich czy moneta (?), sugerują, iż bruk ten był drogą, prawdopodobnie prowadzącą do miasta Kraków, lub na wzgórze Wawelskie wzdłuż rzeki Wisły, która obecnie znajduje się około 225 metrów (+/- 5) od miejsca jego odnalezienia, a w przeszłości jej koryto meandrując mogło biec nieco bliżej, jednak stare mapy nie są precyzyjne. Precyzyjnie jednak pokazują dawny przebieg rzeki Rudawy, która dzisiaj wpada do Wisły na Salwatorze (w okolicy pętli tramwajowej Salwator), a w nowożytności i średniowieczu biegła ona wzdłuż Alei Adama Mickiewicza (w bezpośrednim sąsiedztwie budynku Kossakówki), i wpadała do Wisły mniej więcej w miejscu, gdzie dzisiaj znajduje się most Zwierzyniecki. Dodatkowo w trakcie wykonywania podbić fundamentu w POM 5 ustalono, że zasięg bruku jest większy niż pomieszczenie. Pod każdym podbiciem odkrywano dalsze relikty bruku i dokumentowano. Wedle zaleceń konserwatorskich bruk ten nie został rozebrany, jak powinien być zostać wedle wstępnych planów inwestycyjnych. Zamiast tego projekt dostosowano do pozostawienia go tam i wyeksponowania dla zwiedzających. Datowanie tego bruku jest trudne, ponieważ obiekty tego typu nie są czułe chronologicznie, a widziano jedynie niewielki jego fragment. Na pewno jest on starszy niż moment depozycji śmietnika ponad nim, jak również warstw napływowych związanych z wylewami Wisły, które znajdują się powyżej poziomu jego zalegania. Ze względu na wagę znaleziska (brak informacji o istnieniu w tym miejscu takiej drogi/placu/zabudowań w tym okresie), formę prowadzenia nadzoru, a nie pełnozakresowych badań, oraz szczątkowość zakresu odkrycia (niewielki teren odsłonięcia poziomu bruku), zaleca się przeprowadzenie dodatkowych badań naukowych w celu rozpoznania zasięgu bruku i jego funkcji.

IV. TECHNIKA WYKONANIA OBIEKTU

„W dawnym Krakowie bruki były wykonywane z wyselekcjonowanej kostki brukowej uzyskiwanej z łamanego kamienia wapiennego i układanej na specjalnie przygotowanym podłożu w postaci warstwy wyrównawczej piasku. Kostkom brukowym nadawano kształt klinów, które wbijano w podsypkę piaskową tak, aby poszczególne kamienie przylegały ściśle do siebie i tworzyły od góry zwartą strukturę płaskiej nawierzchni.”

„Najstarsze wzmianki o działalności brukarzy krakowskich pochodzą z lat 1362 i 1368 (Ptaśnik 1934, s. 455; Myszka 1997, s. 120). (...) Kamienie na bruki łamano masowo w kamieniołomach

wapienia na Krzemionkach, wykupionych przez miasto w latach 1375–1388 (Myszka 1997, s. 120).”²

„Najstarszym, udokumentowanym archeologicznie surowcem kamiennym, stosowanym w Krakowie na nawierzchnie ulic i placów co najmniej od XIV wieku, był biały wapień górnourajski z monokliny śląsko-krakowskiej. Wykorzystywano zarówno wapień skalisty, jak i uławicony z krzemieniami, pochodzący z najbliższych okolic miasta. Nawierzchnie z tej skały układano z nieforemnych, nieregularnych brył średnicy od kilku do kilkudziesięciu centymetrów. W efekcie wieloletniego użytkowania i wielokrotnych przekładek nabierały one obłych kształtów „kocich łbów”. „³

Odkryta na terenie Kossakówki kamienna droga brukowana jest wykonana z nieforemnej kostki wapiennej, zapewne wg przytoczonej wyżej technologii – kostki w kształcie klinów na piaskowej podsypce.

V. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan zachowania tuż po odkryciu obiektu był dość dobry. Obiekt przebywał w stałych warunkach, procesy destrukcji wiązały się z migracją wody w glebie. Od momentu odkopania obiektu do momentu podjęcia prac konserwatorskich obiekt narażony jest na zmienne warunki i gwałtowny rozwój mikroorganizmów, a jego stan będzie wymagał stałego monitorowania. Konieczne będą dokładne oględziny tuż przed rozpoczęciem prac.

VI. SPRAWOZDANIE Z ROBÓT BUDOWLANYCH, PRAC KONSERWATORSKICH ORAZ ARCHEOLOGICZNYCH WYKONANYCH W OKRESIE 30.08.2021 – 24.11.2021 ORAZ PRAC DODATKOWYCH.

Dotyczy:	Wykonanie robót budowlanych i prac konserwatorskich obiektu budowlanego w zakresie fazy I zadanie inwestycyjnego pn. „Przebudowa, restauracja i adaptacja willi „Kossakówka” na potrzeby Centrum Edukacyjnego MOCAK”, Plac Kossaka 4, Kraków
Projekt wykonawczy:	„Projekt Budowlany remontu budynku, w zakresie konstrukcji z wycinką jesionu wrastającego w bud. Oznaczonego nr 10 oraz Remontem kanalizacji opadowej po istniejącej trasie. Budynek zlokalizowany na działce nr 123/3 obr. 145 Śródmieście w Krakowie przy pl. Kossaka 4” (oprac. Studio Architektoniczne LEM Sp. z o.o.)
Projekt budowlany:	Projekt budowlany tom 1(i) tom 2, przebudowa i remont budynku w zakresie konstrukcji. Budynek zlokalizowany na działce nr 123/3 obr. 145 Śródmieście w Krakowie przy Pl. J. Kossaka 4 z 09.2014 r. (oprac. mgr inż. Andrzej Wojewoda, PPIRI Opus II Sp. z o.o.)

² Bruki na placach i ulicach średniowiecznego zespołu miejskiego Kraków-Kazimierz-Kleparz, D. Niemiec; Wratislavia Antiqua, t. 13, Wrocław 2011, s. 275-289,

³ Tradycyjne bruki w krajobrazie Krakowa, J. Rajchel, Geologia 2009, Tom 35, Zeszyt 1 41–556

Pozwolenia:	<ul style="list-style-type: none"> Pozwolenie konserwatorskie Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Nr ZN-I.5142.407.2020 z dn. 15.10.2020 r. (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, znak: ZN-I.5142.407.2020.JCh) na prowadzenie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków; Pozwolenie konserwatorskie Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Nr ZN-I.5142.547.2021 z dn. 28.09.2021 r. (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, znak: Nr ZN-I.5142.547.2021.JCh) na prowadzenie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków; Decyzja Prezydenta Miasta Krakowa nr 3043/2014 z dn. 05.12.2014 r. (Wydział Architektury i Urbanistyki UMK, znak: AU-01-3.6740.2.1290.2014) zatwierdzająca projekt budowlany i udzielająca pozwolenia na wykonanie robót budowlanych polegających na przebudowie i remoncie budynku mieszkalnego wielorodzinnego w zakresie konstrukcji, na dz. nr 123/3 obr. Śródmieście, Plac Kossaka 4 w Krakowie;
Zamawiający:	Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie MOCAR, ul. Lipowa 4, 30-702 Kraków
Wykonawca:	Konsorcjum firm w składzie: Lider konsorcjum: Murkrak Sp. z o.o. sp. k., ul. B2 nr 9, 32-086 Węgrzce, Partner konsorcjum: Zygmunt Murdza Zakład Remontowo – Budowlany Murdza, ul. Rakowicka 27/19, 32 – 200 Miechów
Inspektor nadzoru:	mgr inż. Andrzej Potaczała
Kierownik Budowy:	mgr inż. Krzysztof Norek
Nadzór konserwatorski ze strony wykonawcy :	mgr Małgorzata Mrzyglód - Tomasik
Nadzór konserwatorski ze strony inwestora :	mgr Dorota Narowska Avonza
Nadzór archeologiczny:	mgr Szymon Pawlikowski

Zakres prac obejmował:

- demontaż posadzek
- podbicia ław fundamentowych,
- wykonanie płyty żelbetowej,
- izolację ścian fundamentowych
- wzmocnienie ścian murowanych parteru i piętra
- prace dodatkowe: wykonanie izolacji poziomej iniekcyjnej

Prace trwały od 30.08. 2021 r. do 24.11.2021 r.

Przed rozpoczęciem prac zabezpieczono przed uszkodzeniami mechanicznymi wewnętrzną stolarkę drzwiową, elementy schodów i boazerię, a także werandę. Na mocy ustaleń z komisji konserwatorskiej, która odbyła się 11.08.2021 r. elementy stolarki zdemontowane w czasie wcześniejszych prac zostały zinwentaryzowane, sfotografowane i zabezpieczone do transportu. Elementy zostały przewiezione do magazynu na ul. Lipowej 4.

Podbicia fundamentów wykonywano etapami. W czasie robót ziemnych kilkakrotnie wystąpiła konieczność rozbiórki m.in. wtórnych ścian działowych ze względu na kolizję z prowadzonymi pracami budowlanymi związanymi z podbiciem i izolacją konstrukcyjnych ścian nośnych. Rozbiórkę poprzedziło złożenie programu robót budowlanych dodatkowych dotyczących rozbiórki następujących elementów⁴:

⁴ Program prac dodatkowych związanych z zadaniem: „Przebudowa, restauracja i adaptacja budynku „Kossakówka”. I Faza: podbicie fundamentów, projekt wzmocnień ścian budynku.” dotyczy : rozbiórki ścian wtórnych i fundamentu; wrzesień 2021 r. (oprac. mgr inż. Andrzej Potaczała, mgr Dorota Narowska Avonza)

1. Rozbiórka ścianki działowej w pomieszczeniu 1.3, wymurowanej na wysokość 2.3 m. Ścianka nie posiadała cech ścian historycznych. W wyniku prowadzonych w latach 2015 – 2018 prac w pomieszczeniu ścianka nie łączyła się ze stropem.
2. Rozbiórka ścianki działowej w pomieszczeniu WO.1 oraz ścianki działowej pomiędzy pomieszczeniem WO.1 a pomieszczeniem 2.7. Ściany wykonane były z materiałów współczesnych (m.in. z płyty gipsowej). Powód: kolizja z prowadzonymi pracami budowlanymi związanymi z podbiciem i izolacją konstrukcyjnych ścian nośnych oraz zaprojektowanym zespoleniem całego budynku Kossakówki płytą fundamentową oraz kolizja z planowaną budową szybu windy (ustalenia komisji konserwatorskiej z dnia 11.08.2021 r, punkt 4.).
3. Rozbiórka fundamentu w pomieszczeniu 1.1. Fundament został odkopany w czasie prac ziemnych w tym pomieszczeniu. Fundament sfotografowano, zmierzono i udokumentowano rysunkowo.
4. Usunięcie gruzu ze ściany północnej i ściany wschodniej piwnicy w pomieszczeniu -1.04. Dotyczy to tych fragmentów ścian, które zbudowane są z gruzu ceglanego i kamieni. Powód: brak spoin i niestabilny charakter wskazanych fragmentów ścian i kolizja z prowadzonymi pracami budowlanymi związanymi z podbiciem i izolacją konstrukcyjnych ścian nośnych oraz zaprojektowanym zespoleniem całego budynku Kossakówki płytą fundamentową.

Na powyższe roboty budowlane uzyskano pozwolenie konserwatorskie Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Nr ZN-I.5142.547.2021 z dn. 28.09.2021 r. (Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, znak: Nr ZN-I.5142.547.2021.JCh). Przed wykonaniem rozbiórki na wymienionych ścianach wykonano odkrywki stratygraficzne, aby wykluczyć występowanie dekoracji malarskiej.

SPRAWOZDANIE Z PRAC ARCHEOLOGICZNYCH:

1. W czasie prac związanych z podbijaniem północno-wschodniej ściany budynku w wykopie zlokalizowanym poniżej stopy fundamentowej natrafiono na pojedynczy pochówek kobiecy. Zmarła znajdowała się w śladowo zachowanej jamie grobowej. Układ odkrytych szczątków był anatomicznym, stan zachowania kości słaby. Po wydobyciu szkielet poddany został badaniom antropologicznym. Ustalono markery płci i wieku pozwalające określić zmarłą jako kobietę w wieku 25-35 lat. Braki kostne oraz niektóre uszkodzenia mechaniczne wynikają z przypadkowego odkrycia i ratunkowego wydobywania szkieletu.
2. W wewn. przestrzeniach piwnic oraz w rejonie wykopów pod podbicia fundamentów natrafiono na warstwy kulturowe świadczące o odmiennym niż obecny układzie geomorfologicznym badanego terenu. W wyeksplorowanych partiach występowała duża ilość obiektów zabytkowych, przede wszystkim mocno rozdrobnionego materiału ceramicznego, drobnych przedmiotów metalowych, monet oraz elementów kościanych wskazujących na prawdopodobne funkcjonowanie w tym miejscu pracowni paciorkarskiej wykonującej paciorki kościane.
3. W trakcie prac ziemnych w pomieszczeniu zlokalizowanym we wschodnim narożniku obiektu natrafiono na występowanie dobrze zachowanego bruku kamiennego, którego powierzchnia została prawdopodobnie ograniczona poprzez budowę ścian fundamentowych. Odkrycie po odsłonięciu i zadokumentowaniu zostało zachowane w celu ewentualnego wyeksponowania.

4. W ramach sprawowanego nadzoru archeologicznego oraz przeprowadzonych w jego trakcie ratowniczych badań archeologicznych ujawniono na terenie badanego obiektu występowanie licznych nawarstwień jak i zabytków ruchomych świadczących o intensywnym wykorzystywaniu i znacznych przekształceniach terenu w okresie przed powstaniem obiektu jak i prawdopodobnie w czasie jego funkcjonowania, co stoi poniekąd w opozycji z danymi znanymi ze źródeł historycznych.

Znaleziska zostały udokumentowane i zgłoszone do WUOZ do wydziału ds. inspekcji Zabytków Archeologicznych.

W trakcie odkopywania ścian fundamentowych udokumentowano także historyczne elementy architektoniczne budynku: nadproże na ścianie fundamentowej pomiędzy pomieszczeniem W01 i W04 oraz dwa betonowe stopnie w pomieszczeniu W01 na granicy z pomieszczeniem 1.4. Wymienione elementy zostały udokumentowane oraz poddane analizie przez badacza architektury.

Efektom robót było podbicie fundamentów, wykonanie stężeń oraz płyt żelbetowych, wzmocnienia ścian parteru i piętra poprzez szycie murów, wg załączonych rysunków.

W ramach prac dodatkowych wykonano przeponę poziomą przy użyciu preparatu iniekcyjnego na bazie krzemianowo-estrowej oraz przygotowano ściany do osuszania. Wykonano także studnię drenarską w pomieszczeniu LU.1.2. w okolicy odkrytego bruku kamiennego.

Równolegle prowadzono prace badawcze: wykonano analizę mykologiczno – budowlaną dotyczącą zabytkowych schodów oraz belek konstrukcyjnych stropów drewnianych⁵. Zlecono badania reliktów archeologicznych oraz uzupełnienie opracowania naukowo - historycznego dotyczącego budynku.

VII. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

A. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Willa Kossakówka Krakowie jest obiektem zabytkowym w myśl ustawy „O ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”, Dz. U. nr 23 VII 2003 r. Nr 162, poz. 1568. Z nowelizacją z dn. 24 II 2006 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie ustawy o samorządzie województwa (Dz. U. z 2006 r. Nr 126, poz. 875) i z tego tytułu jest on objęty opieką prawną, a wszelkie wobec niego planowane działania odbywać się mają za zezwoleniem Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie. Obiekt figuruje w rejestrze zabytków pod nr A- 951 decyzja z dnia 25.05.1960 r. określającym granicę ochrony konserwatorskiej na całość zabudowy.

Niniejsze opracowanie jest częścią wielobranżowego projektu związanego z planami adaptacji budynku do nowych funkcji – muzeum poświęconego twórczości rodziny Kossaków. Dotyczy

⁵ Ekspertyza mykologiczna – budowlana zabytkowych schodów drewnianych w Willi Kossakówka zlokalizowanej w Krakowie przy Placu Kossaka 4, Kraków; listopad 2021 r., (oprac.: inż. Jerzy Siwek, dr inż. Mariusz Garecki); Ekspertyza mykologiczna – budowlana belek konstrukcyjnych stropów drewnianych w Willi Kossakówka zlokalizowanej w Krakowie przy Placu Kossaka 4, Kraków; grudzień 2021 r., (oprac.: inż. Jerzy Siwek, dr inż. Mariusz Garecki)

jednak obiektu archeologicznego, którego odkrycie było przypadkowe i który nie jest bezpośrednio związany z historią budynku. Podczas komisji konserwatorskiej z udziałem przedstawicieli WUOZ, zwołanej 15 listopada 2021 r., zatwierdzono opcjonalne dwa rozwiązania – wyeksponowanie obiektu w pierwotnej lokalizacji lub zabezpieczenie obiektu i zasłonięcie go posadzką betonową. Finalnie postanowiono dążyć do zabezpieczenia i ekspozycji bruku w pomieszczeniach piwnicznych przyszłego muzeum.

Głównym celem prac konserwatorskich powinno być zabezpieczenie obiektu przed niekorzystnym wpływem zmiany warunków. Należy stworzyć stabilne warunki wilgotnościowe, system bieżącego monitorowania tych warunków, system wentylacji oraz plan okresowej dezynfekcji. Działania konserwatorskie będą miały charakter czysto zachowawczy – należy skupić się na oczyszczeniu obiektu z luźnych nawarstwień i szczątków organicznych, które – pozostawione – będą znacząco przyspieszać destrukcję biologiczną, a także dezynfekcji i, opcjonalnie, wzmocnieniu materiału kamiennego preparatem krzemoorganicznym. W celu doboru odpowiednich preparatów do dezynfekcji i ich stężeń zaleca się przeprowadzenie badań mykologicznych.

Znaczący wpływ na efekty działań prewencyjnych będzie miał projekt ekspozycji obiektu. Dlatego też należy współpracować z projektantem na etapie tworzenia koncepcji aranżacji pomieszczenia piwnicznego, w którym znajduje się obiekt. Optymalnym rozwiązaniem będzie stworzenie warunków, w których obiekt będzie dobrze widoczny, dobrze wentylowany, niedostępny bezpośrednio dla zwiedzających (zabezpieczony przed zabrudzeniem, zniszczeniem mechanicznym), a jednocześnie dostępny w razie potrzeby dla pracowników muzeum – w celu wykonania okresowych przeglądów lub dezynfekcji.

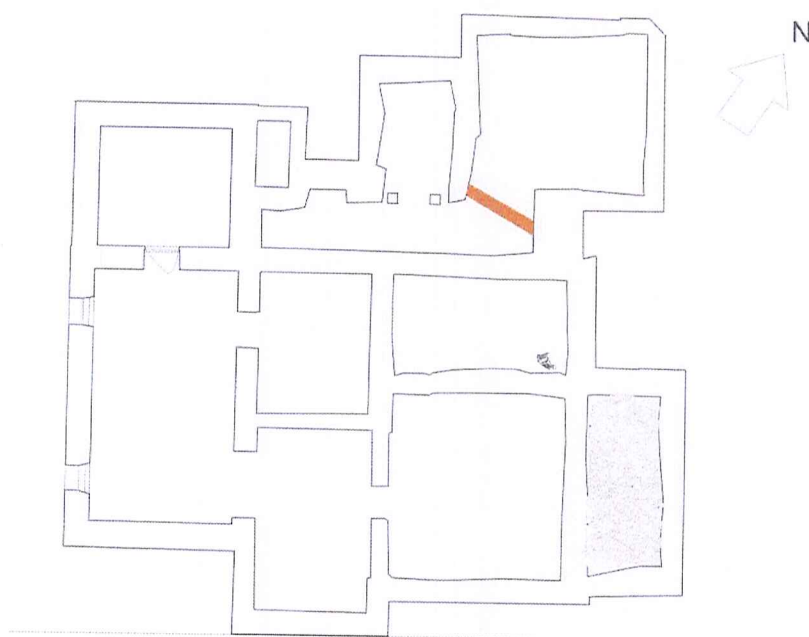
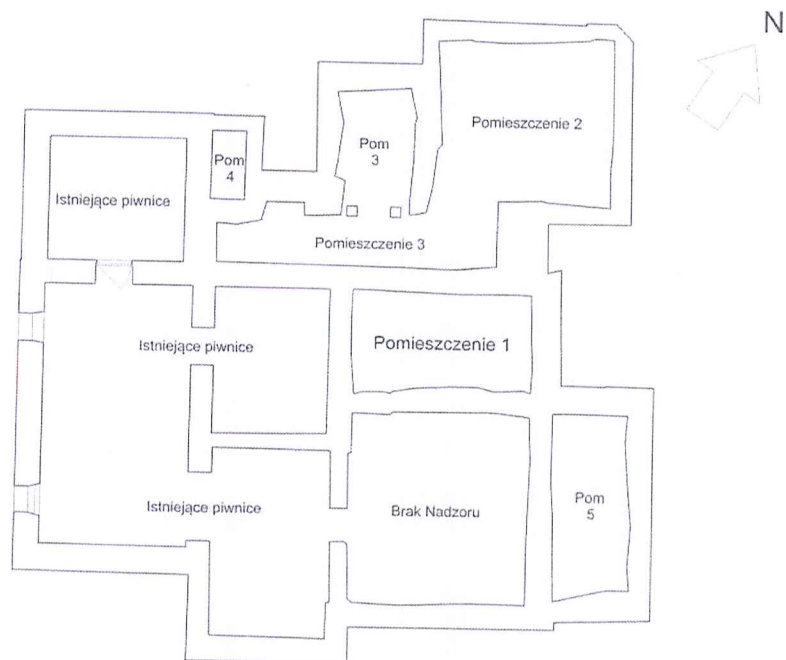
B. PROPONOWANE POSTĘPOWANIE KONSERWATORSKIE.

Podczas prac należy wykonywać na bieżąco dokumentację fotograficzną i opisową. Zastosowanie odpowiednich technologii zgodnie z programem prac oraz wiedzą konserwatora prowadzącego będzie głównym warunkiem trwałości przeprowadzonych prac. Wszystkie prace muszą być przeprowadzane pod nadzorem konserwatorskim, który będzie odpowiedzialny za ocenę zgodności wykonywanych prac z opisanym w programie postępowaniem.

1. Pierwszą czynnością powinno być zweryfikowanie stanu zachowania obiektu. W przypadku obiektów archeologicznych, którym gwałtownie zmieniają się warunki – stan zachowania od momentu opracowania niniejszego programu do momentu podjęcia prac konserwatorskich – może się także gwałtownie zmienić.
2. Należy wykonać badania mikrobiologiczne – w tym badań powietrza metodą chromatografii gazowej (GC –MS) oraz klasyczne badania mikrobiologiczne z pobraniem próbek metodą posypową i odciskową. Analiza mikrobiologicznych lotnych związków organicznych (MLZO) pozwala na wykrycie obecności grzybów na każdym etapie rozwoju i pozwala na uzyskanie wyniku w bardzo krótkim czasie, w przeciwieństwie do metod tradycyjnych.
3. Wstępna dezynfekcja preparatem z nanosrebrem.

4. Wstępne oczyszczenie powierzchni obiektu z luźnych nawarstwień metodami mechanicznymi, przy użyciu miękkich pędzli, odkurzaczy muzealnych z regulowaną siłą ssania.
5. Oczyszczanie właściwe – bez bezpośredniego użycia wody, metodą peel off, przy użyciu pasty CLEAN GALENA firmy REMMERS. Jest to środek do bezemisyjnego czyszczenia historycznych powierzchni kamienia naturalnego – zwłaszcza wapienia. Metoda pozwala związać powierzchniowe nawarstwienia i usunąć je w sposób bezpieczny dla obiektu. Dodatkowym działaniem metody jest zdolność wiązania soli, więc jest to także działanie odsalające. Preparat bardzo dobrze nadaje się do użycia na obiekcie pozostającym cały czas w kontakcie z glebą, ponieważ jest bezemisyjny.
6. Dezynfekcja preparatem z nanosrebrem.
7. W zależności od oceny stanu zachowania bezpośrednio przed podjęciem prac – proponuje się wzmocnienie obiektu preparatami krzemooorganicznymi o różnym stopniu wytrącania żelu. W celu zabezpieczenia materii proponuje się impregnację przez stopniowe nasączenie preparatem KSE 100 firmy Remmers, w przypadku potrzeby wzmocnienia kamienia – należy przeprowadzić impregnację wstępną preparatem KSE 100, a następnie impregnację właściwą preparatem KSE 300 HV. Impregnację wykonać metodą natryskową, do przesączenia materiału impregnowanego i zależnie od potrzeb powtarzać na mokrej powierzchni. Po zakończeniu impregnacji należy ograniczyć szybkie wysychanie i zapewnić odpowiednią wilgotność poprzez zainstalowanie folii nad zaimpregnowaną powierzchnią oraz pojemników z wodą. Konieczne jest zachowanie podanego przez producenta czasu potrzebnego na całkowite wytrącenie żelu czyli minimum 28 dni.
8. Końcowo należy zabezpieczyć obiekt przed rozwojem mikroorganizmów preparatem wytypowanym w wyniku badań mikrobiologicznych. Należy pamiętać, że obiekt jest osadzony w glebie.
9. W trakcie prac (w czasie przerw technologicznych), aby wspomóc działanie dezynfekujące preparatów, można zastosować lampy UV.
10. Należy w porozumieniu z mikrobiologiem wykonującym badania zaprojektować system utrzymujący odpowiednią wilgotność i temperaturę w otoczeniu obiektu oraz system wentylacji ze stałą dezynfekcją powietrza (np lampy UV).

VIII. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA:

Rys. 1, 2. Numeracja pomieszczeń i lokalizacja omawianego obiektu – rysunki pochodzące z opracowania: „Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego związanego z przebudową, restauracją i adaptacją willi Kossakówka przy placu Kossaka 4 w Krakowie, na terenie działki numer 123/6, obręb 0145 jedn. ew. Śródmieście.”, opracowane przez: Firma Archeologiczna „ARCHEOLOG” Szymon Pawlikowski

Fot. 1. Fragment bruku pod pomieszczeniem LU.1.2/5 po wstępnym oczyszczeniu, w trakcie prac archeologicznych, listopad 2021 r., fot. Paulina Konieczny.

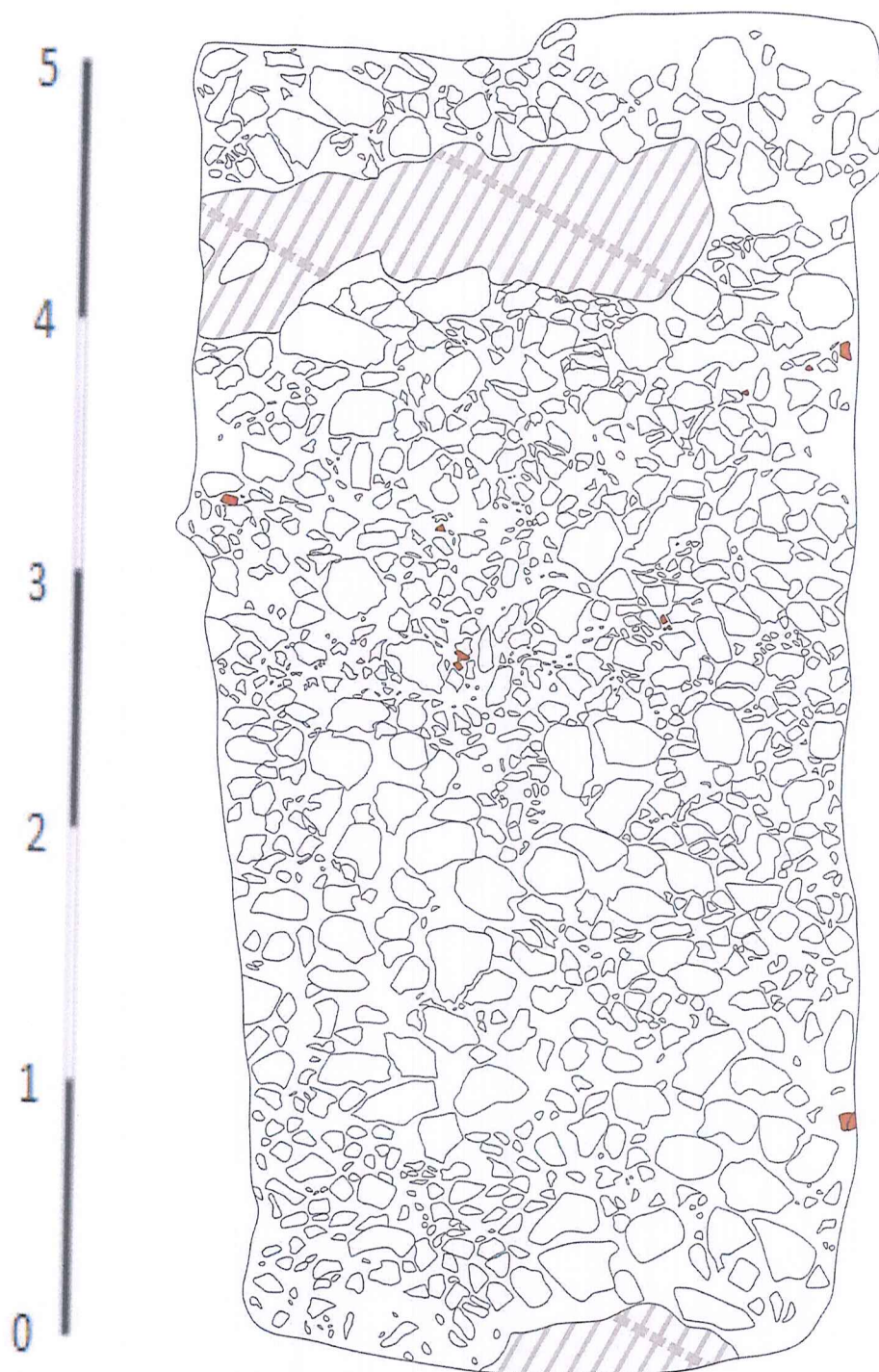
Fot. 2. Fragment bruku pod pomieszczeniem LU.1.2/5 po oczyszczeniu, w trakcie prac archeologicznych, listopad 2021 r., fot. Paulina Konieczny.

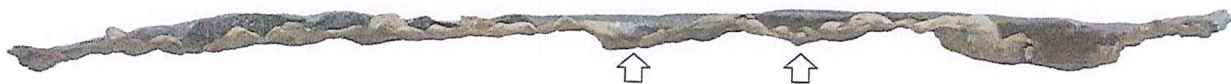
Fot. 3. Fragment bruku pod pomieszczeniem LU.1.2/5 po wstępnym oczyszczeniu, w trakcie prac archeologicznych, listopad 2021 r., fot. Paulina Konieczny.

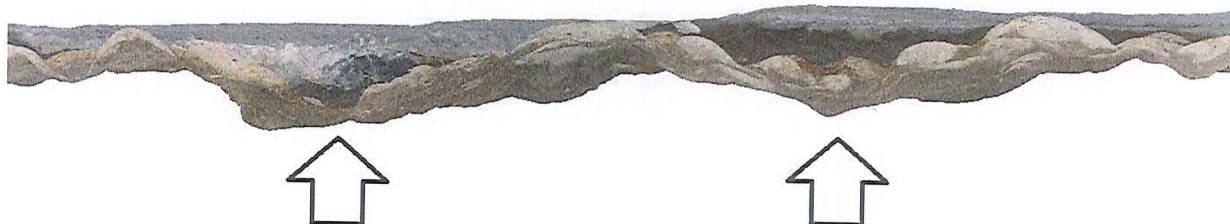
Rys. 3. Ortofotografia bruku z POM 5. – rysunek pochodzi z opracowania: „Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego związanego z przebudową, restauracją i adaptacją willi Kossakówka przy placu Kossaka 4 w Krakowie, na terenie działki numer 123/6, obręb 0145 jedn. ew. Śródmieście.”, opracowane przez: Firma Archeologiczna „ARCHEOLOG” Szymon Pawlikowski

Rys. 4. Rysunek bruku z POM 5. – rysunek pochodzi z opracowania: „Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego związanego z przebudową, restauracją i adaptacją willi Kossakówka przy placu Kossaka 4 w Krakowie, na terenie działki numer 123/6, obręb 0145 jedn. ew. Śródmieście.”, opracowane przez: Firma Archeologiczna „ARCHEOLOG” Szymon Pawlikowski

Rys. 5. Przekrój przez model 3D bruku, z zaznaczonymi koleinami - rysunek pochodzi z opracowania: „Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego związanego z przebudową, restauracją i adaptacją willi Kossakówka przy placu Kossaka 4 w Krakowie, na terenie działki numer 123/6, obręb 0145 jedn. ew. Śródmieście.”, opracowane przez: Firma Archeologiczna „ARCHEOLOG” Szymon Pawlikowski

Rys. 6. Zbliżenie na zaznaczone koleiny w przekroju modelu 3D bruku - rysunek pochodzi z opracowania: „Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego związanego z przebudową, restauracją i adaptacją willi Kossakówka przy placu Kossaka 4 w Krakowie, na terenie działki numer 123/6, obręb 0145 jedn. ew. Śródmieście.”, opracowane przez: Firma Archeologiczna „ARCHEOLOG” Szymon Pawlikowski

Dorota Narowska Avonza

mgr Dorota Narowska Avonza

konserwator dzieł sztuki
nr dyplomu 6777